

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖLLE

Asia: Lausunto sosiaalihuollon työelämäosallisuutta selvittäneen työryhmän loppuraportista

Lausunnon antaja:

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

Kehitysvammaisten Tukiliitto on valtakunnallinen kansalaisjärjestö, jonka tavoitteena on kehitysvammaisten ihmisten osallisuuden sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen ja se, että perheet saavat tarvitsemansa tuen.

Työryhmän loppuraportin esitys heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymisen tuen vastuujaon selkeyttämisestä ja yhteistyön korostaminen segregaaation purkamiseksi on tärkeä ja kannatettava. Tässä merkittävää on myös työryhmän esitys luopua vammaisuuteen, pitkäaikaissairauteen ja työttömyyteen perustuvasta jaosta palveluiden saamisessa.

Työryhmän ehdotuksen ajatus monien palvelukokonaisuuksien yhdistelmästä tavoitteiden saavuttamiseksi on hyvä. Tukiliitto katsoo myös, että sosiaalihuollon työelämäosallisuutta tukevan sosiaalisen kuntoutuksen jako työelämävalmiuksia edistävään sosiaaliseen kuntoutukseen ja osallisuutta tukevaan sosiaaliseen kuntoutukseen on kannatettava.

Kuten työryhmä raportissaan itsekin tuo vahvasti ilmi, nyt raportissa esitettyä tulee jatkossa joiltakin osin työstää. Kehitysvammaisten Tukiliitto on samaa mieltä ja on mielellään mukana myös tässä jatkotyöskentelyssä. Lausunnoissamme nostamme hyvänä pitämiemme näkökulmien lisäksi esiin näkemyksemme kehittämistä vaativista asioista.

1. Toimijoiden yhteistyö ja vastuunjako

Esitetyn kokonaisuuden toimivuuden ehto on kuntien, TE-hallinnon ja Kelan vahva tahto olla mukana esitetystä. Kaikilla hallinnonalueilla vaaditaan uutta palveluiden kehittämistä, jotta kaikki heikossa työmarkkina-asemassa olevat tulevat palveluiksi. Miten jatkotyöskentelyssä varmistetaan se, että yhteiskunnallisen poliittisen tahdon lisäksi TE-hallinnosta ja Kelasta löytyy tahtoa kehittää omaa toimintaansa, jotta esitystä voidaan viedä eteenpäin?

Työ- ja elinkeinohallinnon päävastuun korostaminen myös työelämään pyrkivien kehitysvammaisten ihmisten työllistymisen tukemisessa on tärkeää. Miten varmistetaan, että TE-hallinnosta löytyy osaamista ja resursseja esimerkiksi raportissa esitettyyn koordinaatiovastuun ottamiseen? Vastuun ottaminen vaatii myös merkittävää panostusta henkilöstön osaamisen lisäämiseksi.

Raportissa esitetty sosiaalihuollon toiminnan lähtökohta tukea asiakkaita työllistymään kykyjensä mukaan työsuhteiseen työhön on kiitettävä. Tämä linjaus muuttaa nyt vallitsevan käytännön, jossa kehitysvammaisia ei tueta sosiaalihuollosta työllistymään palkkatyöhön. Sosiaalihuollon tuki palkkatyöhön pyrkiville kehitysvammaisille on ensiarvoisen tärkeää. Myös sosiaalihuollon henkilöstön on kehitettävä ammattitaitoaan kyetäkseen tunnistamaan ja arvioimaan asiakkaidensa työelämävalmiuksia tai muita yksilöllisiä tarpeita.

2. Työhönvalmennus

Kehitysvammaisilla ihmisillä vammasta johtuvat tuentarpeet sekä työn puutteesta johtuvat tuentarpeet eivät ole erillisiä. Tarvitaan sosiaalialan vahvaa osaamista ja tukea, jotta TE-palvelut ovat heidän tavoitettavissaan.

Nykyisten TE-palveluiden tarjoaman työhönvalmennuksen muoto ja sisältö eivät vastaa kehitysvammaisten työnhakijoiden tarvetta. Kokonaisvaltainen, pitkäaikainen ja jopa pysyvä (tuetun työllistymisen) työhönvalmentaja on konkreettisesti ajatteleville kehitysvammaiselle henkilölle paitsi työllistämisen tuki, ennen kaikkea tuki työelämän käsitteelliseen maailmaan. Tästä syystä Kehitysvammaisten Tukiliitto vaatii että (tuetun työn) työhönvalmennus kirjataan selkeästi myös sosiaalihuollon palveluksi joko sosiaalihuollon työllisyyttä edistävään sosiaaliseen kuntoutukseen tai valmisteilla olevaan vammaislakiin. Jatkotyössä tulee selvittää, kummassa näistä on paikka kehitysvammaisten ihmisten tarpeita vastaavalle (tuetun työllistymisen) työhönvalmennukselle.

3. Työ- ja päivätoiminta

Tällä hetkellä suurin osa työtä tekevästä kehitysvammaisista ihmisistä osallistuu työelämään olemalla asiakkaana eettisesti ja juridisesti ongelmallisessa työtoiminnassa. Tukiliitto kiittää loppuraportin esitystä tarkentaa työ- ja avotyötoiminnan tarkoitusta ja ehtoja. Tämä on välttämätöntä, jotta nykyiset epäkohdat saadaan ratkaistua. Myös työryhmän raportin esitys yhteiskunnallisen osallisuuden ja lähiyhteisöihin liittymisen tuesta ja tavoitteista niille, jotka eivät tavoittele palkkatyötä, on kannatettava.

Matkakustannukset

Erityishuoltona järjestettävän työ- ja päivätoiminnan matkat ovat asiakkaille maksuttomia. Nyt esitetyssä työelämäosallisuutta tukevassa sosiaalisessa kuntoutuksessa matkakustannuksia suunnitellaan korvattavaksi ainoastaan, jos ne tosiasiallisesti estävät palveluun osallistumisen. Tämä on selkeä heikennys nykykäytäntöön.

Kustannukset suunnitellaan korvattavaksi toimeentulotukena jos asiakkaan toimeentulo perustuu työkyvyttömyysetuuteen.

Kehitysvammaisten Tukiliitto haluaa jatkotyöskentelyn aikana tarkasteltavan vaihtoehtoja matkakustannusten maksamiselle toimeentulotukena. Toimeentulotuki on tarkoitettu viimesijaiseksi ja väliaikaiseksi, kuukausittain haettavaksi tueksi. Tällaisen kuukausittain haettavan tuen käyttäminen matkakustannusten saamiseksi kuormittaa sosiaalitoimen henkilöresursseja ja on kehitysvammaiselle henkilölle kohtuuton vaatimus.

Myös vammaispalvelulain liikkumisen tuen säädösten merkitystä ja vaikutusta matkakustannusten korvaamiseen on tarkasteltava yhteistyössä vammaislain uudistusten valmistelijoiden kanssa. Kehitysvammaisten henkilöiden liikkumisen kustannukset ovat muutenkin nousemassa kun maksuttomat erityishuollon matkat muuttuvat liikkumisen tukena toteutettaviksi matkoiksi.

Tukimuotojen samanaikaisuus

Kehitysvammaisen ihminen tarvitsee vammastaan johtuen tukea sekä työllistymiseen että muuhun osallisuuteen. Työryhmän esityksessä näitä tukimuotoja ei voi yhtäaikaisesti saada, vaan työelämävalmiuksia edistävään sosiaaliseen kuntoutukseen osallistuminen poissulkee mahdollisuuden osallistua osallisuutta tukevaan kuntoutukseen ja päinvastoin.

Kehitysvammaisten Tukiliitto vaatii, että jatkotyöskentelyssä huomioidaan kehitysvammaisen ihmisen mahdollinen tarve palveluiden samanaikaisuuteen. Muuten tavoite joustavasta, kaikille heikossa työmarkkina-asemassa oleville soveltuvasta palvelujärjestelmästä ei toteudu. Jotta lain tarkoitus toteutuu, on välttämätöntä, että tukea voi saada samaan aikaan sekä työllistymiseen että muuhun osallisuuteen.

4. Muu lainsäädäntö

Osallisuutta tukevan sosiaalisen kuntoutuksen suhde vammaispalvelulain mukaiseen päiväaikaiseen toimintaan on epäselvä. Jatkotyöskentelyssä näiden välinen suhde ja ero on syytä tarkentaa.

Koska työryhmäesityksen tavoitteena on muuttaa perustavalla tavalla sosiaalihuollon työelämävalmiuksia ja osallisuutta edistävien palveluiden järjestämistä ja toteuttamista on Kehitysvammaisten Tukiliiton näkemyksen mukaan välttämätöntä saada tarkat ja realistiset siirtymäsäännökset.

Kattavista tavoitteista huolimatta pelkäämme esitetyn lain vesittävän kehitysvammaisten ihmisten mahdollisuudet tarvitsemiinsa palveluihin, ellei jatkotyöskentelyssä varmisteta esitettyjen vastuutahojen vastuuta palveluidensa kehittämisestä.

Kehitysvammaisten Tukiliitto kannattaa työryhmän esityksen eteenpäin viemistä ja jatkotyöstämistä.

Tampereella 6.2.2015

Risto Burman
toiminnanjohtaja

Jutta Keski-Korhonen
vaikuttamistoiminnan päällikkö